

Section: Botany and Forestry

ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ОТРУЙНИХ РОСЛИН В УРБАНІЗОВАНІЙ ЕКОСИСТЕМІ МІСТА ЖИТОМИРА

Фасоля Олег

к.п.н.

Лукіша Ольга

здобувачка вищої освіти

Кафедра ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Україна

У сучасних умовах урбанізації відбувається активна трансформація природних екосистем, що супроводжується зміною структури рослинного покриву та формуванням специфічної урбанофлори. Особливе місце в її складі займають отруйні рослини, які характеризуються наявністю токсичних речовин та можуть становити потенційну небезпеку для населення [1]. У межах міста Житомира поєднання природно-кліматичних умов Полісся та значного антропогенного навантаження створює сприятливі умови для поширення синантропних, інвазійних та декоративних токсичних видів рослин [5].

Метою дослідження було встановлення видового складу отруйних рослин урбанізованої екосистеми міста Житомира та визначення особливостей їх поширення в різних типах міських біотопів.

Дослідження проводили маршрутним методом у весняно-літній період 2025 року. Обстеження здійснювали на території паркових екосистем, скверів, пустирів, прибережних зон річки Тетерів, житлових районів та уздовж транспортних магістралей. Ідентифікацію рослин проводили за морфологічними ознаками з використанням визначників та наукових джерел [11].

У результаті дослідження виявлено 12 видів отруйних рослин, які належать до 9 родин відомості про основні біотопи поширення та місця виявлення у м. Житомирі наведено у табл. 1. Найбільше видове різноманіття зафіксовано серед представників родини *Ariaceae*. Особливу небезпеку становить борщівник Сосновського (*Heraclium sosnowskyi* Manden.), який характеризується високою екологічною пластичністю та здатністю формувати щільні зарості на порушених територіях [3, 12]. Високими показниками поширення також відзначалися дурман звичайний (*Datura stramonium* L.) та чистотіл звичайний (*Chelidonium majus* L.). Значна частина виявлених видів належить до синантропної флори та добре адаптована до умов урбанізованого середовища [6].

Таблица 1 Відомості про частоту трапляння видів отруйних рослин

Родина: Аріасеае					
№	Вид рослини	Основні біотопи поширення	Місця виявлення у Житомирі	Частота трапляння	Характер поширення
1	Борщівник Сосновського <i>Heraclium sosnowskyi</i> Manden.	Пустирі, прибережні території, узбіччя доріг	узбережжя р. Тетерів, вул. Корольова, мікрорайон Польова	дуже висока	масове поширення
2	Болиголов плямистий <i>Conium maculatum</i> L.	Прибережні ділянки, пустирі	берегова зона р. Кам'янка, окремі ділянки вздовж р. Тетерів	середня	групове поширення
3	Собача петрушка <i>Aethusa cynapium</i> L.	Узбіччя доріг, порушені ґрунти	вул. Київська, вул. Велика Бердичівська	низька	поодинокі популяції
Родина: Соланасеае					
4	Дурман звичайний <i>Datura stramonium</i> L.	Пустирі, занедбані території	вул. Промислова, околиці міста, гаражні кооперативи	висока	локально-масовий
5	Беладона звичайна <i>Atropa belladonna</i> L.	Затінені паркові ділянки	окремі ділянки Шодуарівського парку	низька	рідкісне трапляння
Родина: Параверасеае					
6	Чистотіл звичайний <i>Chelidonium majus</i> L.	Парки, житлові зони, порушені території	Шодуарівський парк, парк Гагаріна, прибудинкові території	висока	поширений синантропний вид
Родина: Адохасеае					
7	Бузина трав'яниста <i>Sambucus ebulus</i> L.	Прибережні території, пустирі	заплава р. Тетерів, околиці Богунії	середня	нерівномірне поширення
Родина: Аспарасеае					
8	Конвалія звичайна <i>Convallaria majalis</i> L.	Паркові насадження, рекреаційні зони	Шодуарівський парк, Гідропарк	середня	локальне поширення
Родина: Такасеае					
9	Тис звичайний <i>Taxus baccata</i> L.	Паркові та декоративні насадження	Міський парк культури, центральні паркові композиції	низька	штучно культивований
Родина: Фабасеае					
10	Золотий дощ звичайний <i>Laburnum anagyroides</i> Medik.	Декоративне озеленення	Корбутівка, центральні сквери міста	поодинокі	декоративні насадження
Родина: Верберидасеае					
11	Магонія падуболиста <i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh) Nutt.	Сквери, клумби, паркові території	Замкова гора, центральні клумби міста	поодинокі	локально культивований
Родина: Аросунасеае					
12	Олеандр звичайний <i>Nerium oleander</i> L.	Контейнерне озеленення, приватні території	приватні садиби, декоративні композиції	поодинокі	обмежене поширення

Встановлено, що найбільш сприятливими для поширення отруйних рослин є пустирі, прибережні території та узбіччя транспортних магістралей. Значну роль у розповсюдженні токсичних видів відіграють господарська діяльність людини, транспортна інфраструктура та рекреаційне навантаження [2, 5]. Частина декоративних рослин, зокрема тис ягідний (*Taxus baccata* L.), золотий дощ звичайний (*Laburnum anagyroides* Medik.) та олеандр звичайний (*Nerium oleander* L.), використовується в озелененні міста, проте також характеризується токсичними властивостями [7].

Отруйні рослини є важливими компонентами урбанофлори та беруть участь у функціонуванні міських екосистем. Водночас їх значне поширення може становити загрозу для населення, особливо для дітей та домашніх тварин.

Отримані результати свідчать про необхідність проведення моніторингу поширення токсичних видів рослин, а також здійснення екологічно-просвітницької роботи серед населення щодо їх небезпечних властивостей.

Список використаних джерел

1. Аннамухаммедов А. О. та ін. Отруйні рослини як біологічний фактор безпеки : навч. посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 109 с.
2. Борщенко В. В. та ін. Отруйні та шкідливі рослини природних пасовищ Житомирського Полісся // Вісник Уманського національного університету садівництва. 2022. № 1. С. 8–17.
3. Кірічук Т. Борщівник — отруйний монстр // Безпека життєдіяльності. 2021. № 6. С. 6–7.
4. Іконнікова Ю. В. Отруйні рослини Житомирського Полісся. Vilbao, 2024. С. 26–27.
5. Кореневич К. Ю., Шелюк Ю. С. Отруйні та карантинні рослини у флорі м. Житомира. Токуо, 2025. С. 35–37.
6. Крецул Н. І., Джуран В. М. Знання про синантропні отруйні рослини – одна з основ запобігання біологічної безпеки // Молодий вчений. 2017. № 9.1. С. 101–104.
7. Пилипенко М. О. Отруйні декоративні рослини наших клумб. Полтава, 2016. С. 91–95.
8. Шувар І. А., Гудзь В. П., Шувар А. І. Особливо небезпечні рослини України : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 192 с.
9. Ястребова Я. В., Хом'як І. В. Характеристика ценопопуляції борщовика Сосновського в межах Житомирського району. Житомир, 2019. С. 369–371.